

Stockholm den 20 februari 2017

R-2016/2176

Till Justitiedepartementet

Ju2016/07656/L5

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 17 november 2016 beretts tillfälle att avge yttrande över betänkandet Ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer (SOU 2016:70).

Sammanfattning

Advokatsamfundet, som nyligen även yttrat sig i angränsande lagstiftningsförslag,¹ till vilka yttranden det i nu aktuella hänseenden hänvisas, har i huvudsak ingen erinran mot förslagen i promemorian. Advokatsamfundet motsätter sig dock förslaget om människohandel i vissa delar, liksom förslaget om att införa ett straffansvar för otillbörligt utnyttjande av en persons ekonomiskt svåra förhållanden m.m. och har även i övrigt vissa synpunkter i enlighet med vad som närmare anges i det följande.

Bakgrund

I direktiven till utredningen framgår att det är ett problem att det är få anmälningar som leder till åtal och fällande domar för människohandelsbrott. I utredningen framgår att polis och åklagare arbetar med att förbättra förutsättningarna för att utreda, åtala och döma förövare i mål om människohandel. Det presenteras även en lista på förslag av behov av åtgärder för mer effektiva utredningar m.m., (avsnitt 3.7.7). Advokatsamfundet anser att det är viktigt att det finns ett erforderligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer. Även om målet i sig inte enbart bör vara att få fler fällande domar, delar Advokatsamfundet utredningens uppfattning att det är viktigt att fortsätta det pågående arbetet för att förbättra förutsättningarna för att skydda enskilda från att utsättas för människohandelsbrott eller på annat sätt utnyttjas.

¹ Se Advokatsamfundets remissyttrande den 27 januari 2017 över betänkandet Ett starkare skydd för den sexuella integriteten (SOU 2016:60) och den 24 oktober 2016 över betänkandet Ett starkt straffrättsligt skydd mot köp av sexuell tjänst och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, m.m. (SOU 2016:42).

Förslaget avseende människohandel 4 kap. 1a § BrB

Advokatsamfundet vill inledningsvis framhålla behovet av att målsägandebiträden förordnas i betydligt större utsträckning och i ett tidigare skede under förundersökningen än vad som sker i dag i mål som rör den typ av brottslighet som behandlas i promemorian.

I förslaget framgår att utredningen avser att ändra 4 kap. 1a § brottsbalken (BrB) genom att i lagtexten byta ”i syfte” till ”med uppsåt”. Detta innebär ett utvidgande av uppsåtet till att avse även ett så kallat likgiltighetsuppsåt. Advokatsamfundet anser att en sådan förändring innebär en avsevärt utvidgad kriminalisering med en alltför vidsträckt uppsåtsbedömning. Dessutom kommer en sådan förändring leda till oklarheter och tillämpningssvårigheter. Enligt Advokatsamfundet är det, för den typ av brottslighet som behandlas i betänkandet i likhet med all annan brottslighet, av yttersta vikt att legalitetsprincipen upprätthålls och särskilt vad gäller kravet på förutsebarhet och tydlighet. Det ska i sammanhanget framhållas att bestämmelsen i 4 kap. 1a § BrB i vissa fall kan leda till ansvar för brott med mycket höga straffsatser, som mest fängelse 10 år. Därutöver kan det också bli aktuellt med hemliga tvångsmedel enligt 27 kap. rättegångsbalken (RB). Advokatsamfundet avstyrker mot denna bakgrund förslaget i denna del. Advokatsamfundet avstyrker även förslaget i 4 kap. 1a § BrB andra stycket om ett oaktsamhetskrav för gärningsmän beträffande brottsoffers ålder vid människohandel. Frågan har tidigare behandlats och avstyrkts i Advokatsamfundets remissyttrande avseende Ett starkt straffrättsligt skydd mot köp av sexuell tjänst och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, m.m. (SOU 2016:42), till vilket det hänvisas.

Förslaget avseende utnyttjande av annans nödläge 4 kap. 3 § BrB

Utifrån de kriterier som drogs upp i betänkandet ”Vad bör straffas” (SOU 2013:38), framgår att det tänkta straffbudet måste avse ett identifierat och konkretiserat intresse som är skyddsvärt, dvs. ett godtagbart skyddsintresse. Utredningen i den här delen bygger på ett tunt empiriskt material och det är något tveksamt hur stort behovet av kriminalisering för närvarande är. Därutöver vill Advokatsamfundet uppmärksamma att rekvisitet ”annan verksamhet som innebär nödläge” kan vara svårtolkat ur ett legalitetsperspektiv. I övrigt har Advokatsamfundet ingen erinran mot förslaget i denna del.

Förslaget avseende otillbörligt ekonomiskt utnyttjande av annan 9 kap. 10a § BrB

I författningskommentaren till paragrafen anges att det som kriminaliseras är mellanhavanden, som klart går över gränsen för vad som är acceptabelt vid normala ekonomiska mellanhavanden i Sverige. Rekvisiten ekonomiskt svåra förhållanden och okunskap torde bli svårtillämpade i rättsskipningen. Advokatsamfundet anser därför att det finns risk för att legalitetsprincipen och särskilt förutsebarheten åsidosätts vid ett införande av den föreslagna bestämmelsen, vilket inte kan anses acceptabelt från ett rättssäkerhetsperspektiv. En närmare analys av konkurrensfrågorna i utredningen hade dessutom ytterligare belyst behovet av en nykriminalisering. Enligt Advokatsamfundet

torde gällande lagstiftning dessutom anses vara tillräcklig för att lagföra handlingar, som föreslås kunna falla in under den föreslagna bestämmelsen. Med beaktande härav kan Advokatsamfundet inte ställa sig bakom att förslaget i nuvarande skick leder till lagstiftning.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Anne Ramberg